

Social- och hälsovårdsministeriets utredning om tillgången till tjänster på svenska i de tvåspråkiga välfärdsområdena

Nationalspråksnämnden 7.9.2026

Utredningen: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/d50630ec-2442-46c5-a78e-f214b006c754>

Bakgrund

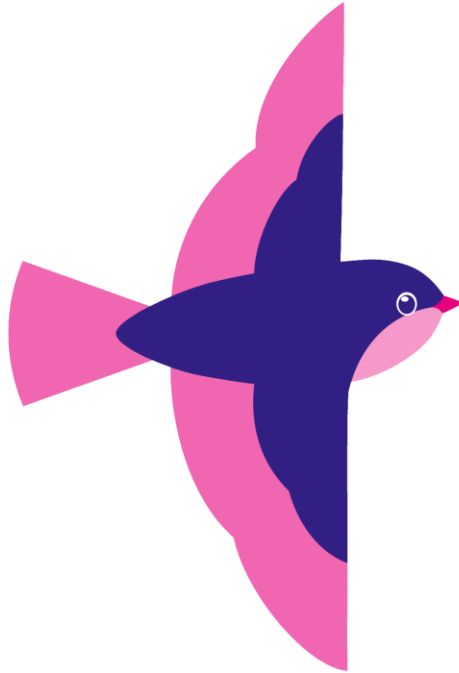
- Social- och hälsovårdsministeriet har gjort en utredning om tillgången till tjänster på svenska i de tvåspråkiga välfärdsområdena.
- Vid ramförhandlingarna våren 2025 fastslogs att tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna och tillgången till tjänster i tvåspråkiga områden ska tas under särskild granskning inom styrningen av välfärdsområdena under perioden 2025–2026.
- Vid ramförhandlingarna våren 2026 kompletterades uppdraget med en utredning av social- och hälsovårdsministeriet om ordnandet av och utvecklingsbehoven för den funktionshinderservice för svenskspråkiga som Kårkulla samkommun tidigare haft ansvaret för att ordna.
- Utredningen baserar sig på uppgifter från THL och på utredningar som publicerats av välfärdsområden, tillsynsmyndigheter och andra ministerier. I utredningen har också använts landsomfattande social- och hälsovårdsdata om de tvåspråkiga välfärdsområdena från åren 2023–2026.

Resultat

- Social- och hälsovårdstjänsterna på svenska ordnas i huvudsak väl inom de tvåspråkiga välfärdsområdena.
 - Av THL:s statistik över kundupplevelser framgår att kunderna i genomsnitt är åtminstone nöjda med den service på svenska som de fått.
- Utredningen visar att de tvåspråkiga välfärdsområdena har etablerade verksamhetsmodeller som stöder förverkligandet av de språkliga rättigheterna och att största delen av klienterna och patienterna har varit nöjda.
- Utifrån tillsynsmyndigheternas observationer och beslut under perioden 2023–2025 framhävs inte heller utmaningarna i fråga om tillgången till service på svenska i förhållande till andra språkgrupper.
- Tillgången till personal har förbättrats och personalresurserna har varit tillräckliga i de yrkesgrupper i hela landet där personalbristen varit störst, och användningen av digitala tjänster har utökats i alla välfärdsområden.
 - Dessa utvecklingstrender återspeglas också i tjänsterna på svenska.

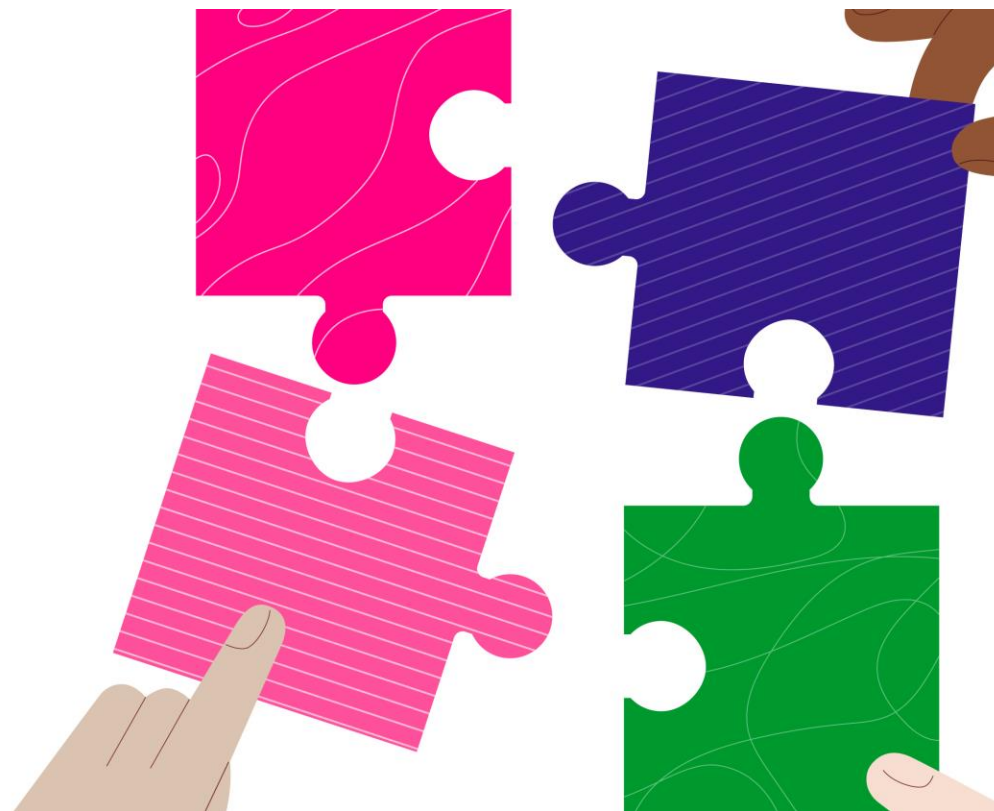
- I tillgodeseendet av de språkliga rättigheterna kan man ändå identifiera vissa utmaningar som påverkar kund- och patientsäkerheten och likabehandlingen. Dessa problempunkter är koncentrerade till följande helheter:
 - Boendeservice med heldygnsomsorg för äldre
 - Tjänster som förutsätter fördjupad språklig interaktion
 - Exempelvis inom vuxenpsykiatri, de psykosociala tjänsterna och barnskyddet
 - Decentraliseringen av specialkompetensen inom funktionshinderservicen

- I en utredning som SHM publicerade i februari 2026 konstateras att det trots många positiva utvecklingstrender fortfarande finns vissa social- och hälsovårdstjänster som inte genomförs enligt lag inom alla välfärdsområden.
 - [Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2025](#)
- I tjänsterna på svenska kan man se samma trend.
- De tvåspråkiga välfärdsområdena har tagit stora steg för att stärka svenskans ställning inom sina områden, men ändå finns det inom alla områden en del social- och hälsovårdstjänster som innebär utmaningar för områdena när det gäller att ordna och säkerställa tillgången på tjänsterna.

- Utmaningarna för tillgången till tjänster på svenska står i ett direkt orsakssamband med den allmänna ekonomiska och verksamhetsmässiga differentieringen inom välfärdsområdena.
- Kostnadstrycket och den riksomfattande personalbristen berör alla språkgrupper, men utmaningarna upprepas i fråga om den språkliga minoriteten.
- När servicenäten blir tätare utgör det lättare än vanligt en strukturell risk att tillhandahålla service till befolkningen med ett begränsat rekryteringsunderlag.

- Bristen på ett faktaunderlag utgör dessutom en utmaning för den nationella styrningen och skapandet av en lägesbild.
- Social- och hälsovårdens nationella uppföljningsregister (exempelvis HILMO och uppföljningsregistret för socialvården) samlar för närvarande inte in systematisk information om det faktiska kontaktspråket.
- I nuläget stöder sig bedömningen av likabehandling alltför mycket på stickprovsenkäter, vilket försämrar förutsättningarna för kunskapsbaserade ledning.

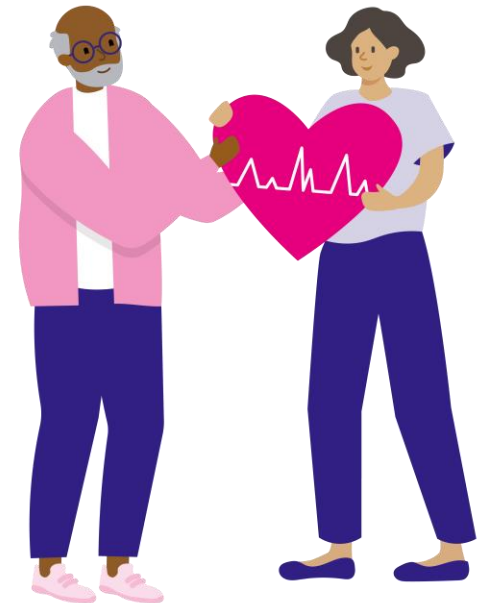
Åtgärder för att hantera observerade utmaningar

- Enligt SHM:s bedömning förutsätts följande åtgärder för att de språkliga rättigheterna och kostnadseffektiviteten ska kunna tryggas:
 1. Tryggande av specialkompetensen och de krävande tjänsterna inom funktionshindersservicen genom samarbete och arbetsfördelning mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena
 2. Tryggande av tillgången till boendeservice för äldre och sakkunniga genom att stärka förmågan att locka och hålla kvar personal
 3. Möjliggörande av uppföljning och övervakning av tjänster genom att utveckla det nationella faktaunderlaget

1. Tryggande av specialkompetensen och de krävande tjänsterna inom funktionshindersservicen genom samarbete och arbetsfördelning mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena

- Det är **nödväntigt med närmare samarbete och arbetsfördelning mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena** samt konkretisering av samarbetsavtalen.
- **Samarbetsavtalet** mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena enligt 39 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård **ska konkretiseras från principnivå till en operativ arbetsfördelning.**
- **När privata köpta tjänster används ska samordningen av upphandlingarna stärkas** så att välfärdsområdena inte konkurrerar med varandra om samma nationellt begränsade expertresurser.
- Styrningsstrukturen och gränssnittet mellan de regionala samarbetsområdesavtalen (36 §) och samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena (39 §) ska förtydligas.
- SHM förutsätter att man i samarbetsområdesavtalen och i beslutsfattandet på samarbetsområdesnivå (exempelvis nationella finansieringsansökningar, bedömning av utbildningsbehov och arbetsfördelning för krävande tjänster) uttryckligen beaktar och involverar Egentliga Finlands och västra Nylands välfärdsområden, som har riksomfattande stöd-, koordinations- och utvecklingsuppgifter som grundar sig på lagstiftningen. Så säkerställs att de svenskspråkiga tjänsternas behov och lagstadgade specialuppgifter inte åsidosätts i den allt starkare styrningen på samarbetsområdesnivå.

2. Tryggande av tillgången till boendeservice för äldre och sakkunniga genom att stärka förmågan att locka och hålla kvar personal

Denna åtgärd svarar direkt på fördröjningar i boendeservicen för äldre med heldygnsomsorg samt på utmaningar i tjänster som förutsätter fördjupad språklig interaktion (exempelvis vuxenpsykiatri och barnskydd), vars grundorsak är brist på svenskspråkiga yrkesutbildade personer.

- Velfärdsområdena ska i sin egenkontroll **säkerställa att sparåtgärderna inte oproportionerligt riktas till tjänster för den språkliga minoriteten.**
- Den strategiska ledningen av **personalens språkkunskaper och förmågan att locka och hålla kvar personal** står i centrum: språkkunskaperna kan stödjas till exempel genom **språktillägg**, och områdena ska **utnyttja nationellt skalbara modeller**, såsom praxis som produceras av de språkliga kompetensklustren i Borgå och Raseborg.
 - Som en del av det nationella programmet Ett gott arbete granskas konkreta, riktade åtgärder för att stärka tillgången på och rekryteringen av svenskspråkig personal.

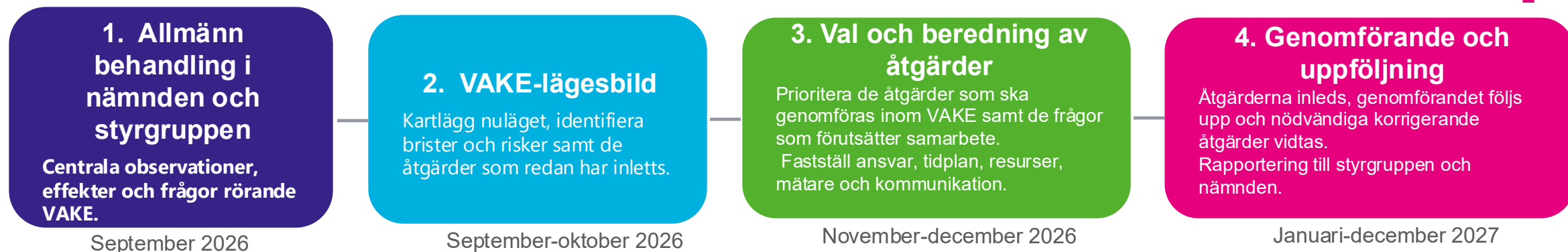
3. Möjliggörande av uppföljning och övervakning av tjänster genom att utveckla det nationella faktaunderlaget

Denna åtgärd är en grundläggande förutsättning för att det faktiska tillståndet för alla ovannämnda utmaningar (vård av äldre, funktionshindersservice och tjänster som kräver interaktion) ska kunna mätas, övervakas och kontrolleras objektivt.

- En **systematisk utveckling av det nationella faktaunderlaget** är nödvändig.
- SHM styr THL samt andra nationella statistik- och registermyndigheter (exempelvis Statistikcentralen) att förnya den riksomfattande datainsamlingen så att kundens modersmål och kontaktspråk kan beaktas som en del av enkäter, register och flyttningsstatistik i anslutning till social- och hälsovårdstjänsterna.
- Ett **tillräckligt faktaunderlag** är en förutsättning för tillsynen över att lagstiftningen genomförs och likabehandling säkerställs.

Behandling inom VAKE

1. Service och kompetens

Tillgången till svenskspråkiga tjänster, tillgången till krävande specialkompetens samt personalens språkkunskaper.

- Säkerställa specialkompetensen och tillgången till krävande tjänster inom funktionshinderservicen.
- Säkerställa tillgången till boendeservice för äldre och tillgången till sakkunniga genom att stärka personalens attraktions- och kvarhållningskraft.

2. Samarbete och arbetsfördelning

För att trygga de språkliga rättigheterna föreslår social- och hälsovårdsministeriet att de tvåspråkiga välfärdsområdena intensifierar sitt samarbete och sin arbetsfördelning genom samarbetsavtalet.

3. Information och uppföljning

Kunskapsunderlag, kund- och patientupplevelser, mätare samt rapporteringspraxis.

Ett tillräckligt kunskapsunderlag är en förutsättning för att övervaka att lagstiftningen efterlevs och för att säkerställa likabehandling.

Beredningens slutresultat

- En gemensam syn på de behov som gäller VAKE.
- Överenskomna åtgärder och utsedda ansvariga parter.
- Tidtabell, resurser och mätare.
- Överenskommen uppföljning och rapportering.

**Plan-
mässigt genom-
förande**

